

ВРЕМЕННИТЕ ИЗЛОЖБИ - МУЗЕЙНА ДЕЙНОСТ С МНОГО ПРОЕКЦИИ

СВЕТЛА ДИМИТРОВА

Експонатите, тези важни свидетелства на отминалите времена, когато застанат пред лицето на публиката, най-добре разказват за себе си и хората, които са ги създали и ползвали. Старозагорският музей притежава много експонати, но малко от тях се радват на тази възможност. В дългогодишната си история музеят все страда от липса на изложбени площи. От 1987 г. до днес (повече от 17 години) той е без собствена сграда и експозиция. Това кара музейните специалисти да проявяват още по-голяма находчивост и да използват всяка възможност да показват различните свидетелства от миналото, осъществявайки тематични изложби.

В съобщението се разглежда последният 20-годишен период от развитието на Старозагорския музей, в по-голямата част от който той няма собствена експозиция. Използвани са главно документални източници от архива на музея.

От 27 до 31 май 1984 г. Стара Загора е домакин на VIII-я Международен симпозиум по античен бронз. Градът е удостоен с тази чест, тъй като във фондовете на неговия музей се съхранява една от най-богатите и разнообразни сбирки от античен бронз в страната (тогава над 400 предмета). Експонатите са придобити в резултат на многобройни археологически проучвания, по-известните от които са около язовир "Чаталка", могилните гробници край Стара Загора, с.Мъдрец, градския некропол на Августа Траяна и др¹. Във връзка със симпозиума музеят организира голяма изложба във фойетата на тогавашния профсъюзен дом, посрещната с огромен интерес от гражданите и гостите на симпозиума. Според функционалното си предназначение предметите, показани в изложбата, са обособени в три основни групи: предмети, свързани с култа; предмети на бита; накити. От първата група са представени статуетки, бюстове, медалиони на различни божества: Зевс седнал върху трон, бюст на Херакъл, умиращата Амазонка и др. От предметите, свързани с ежедневието, изложената колекция е най-голяма - амфори, подноси, кани, легени, различни кутийки и тоалетни сандъчета, лампи и канделабри, огледала, апликации и пластични украси на тракийски колесници. От групата на накитите в изложбата са експонирани гривни, обеци, фибули, торкви и т.н. Богатата колекция от бронзови предмети на Историческия музей в Стара Загора говори, че Августа

Траяна е бил не само важен търговски, но и производствен център на бронзови изделия. Тази изложба няколко години по-късно (1987 г.) във връзка с отбелязване 80-годишнината на Старозагорския музей е представена за няколко месеца в залите "Аудитория на окръзите" на Националния исторически музей в София².

С любезното съдействие на Варненския исторически музей в сградата на музейния обект "Скален манастир" в местността, известна още като Аладжа манастир се организира серия от изложби с едни от най-ценните старозагорски експонати. Цяло лято те се посещават от десетките хиляди туристи и летовници по северното Черноморие. Първата от тях е открита на 22 май 1983 г. под надслов "Праисторическо изкуство в Старозагорско". По същото време три години по-късно (1985 г.) е уредена експозицията "Античен бронз". Показани са всички експонати, представени в Стара Загора през 1984 г., допълнени с нови образци на античната материална култура, предвид по-големите експозиционни площи. През 1987 г. Старозагорският и Казанлъшкият музей гостуват в Аладжа манастир с етнографските богатства на своите фондове под мотото "Багри от Тракия и Долината на розите". В изложбата са включени облекла, накити, тъкани и шевици, дърворезба, съдове и предмети на бита. Многобройни снимки разкриват кукерските празници, брането на рози, варенето на розово масло и други занаяти. Тези успешни гастроли завършват през 1988 г., когато е уредена изложбата "Средновековната култура в Старозагорско", в която са представени накити, керамика и въоръжение.

Гостуването на Старозагорския музей в експозиционните зали на Аладжа манастир е възможност експонатите му да се покажат пред големия поток от чужденци, които почиват по Черноморието, тъй като Стара Загора не е включена в туроператорските маршрути за екскурзии из страната. В онези времена (1983-1988 г.) музеят търси популярност, отчита висока посещаемост на изложбите и това напълно задоволява както неговото ръководство, така и ръководните фактори от Окръжния народен съвет и Общината. Аладжа манастир, от своя страна, всеки сезон има нова експозиция и без много усилия удовлетворява туристическия интерес на гостите на курортните комплекси. Сътрудничеството между Варненския и Старозагорския музей продължава и през следващите години.

На 4 октомври 1989 г. залите на художествената галерия в Стара Загора отварят врати за една изключителна изложба "Варненското злато и старозагорската мед - първата европейска цивилизация". В експозицията се показват за първи път пред старозагорска публика уникалните находки от Варненския халколитен некропол (кр. на V-IV хил. пр. Хр), глинени съдове и маска със златна украса, златни пластини с животински изображения, медни предмети, произведени от руда, добивана в Старозагорските халколитни рудници от местността Мечи кладенец. Старозагорският музей излага глинени съдове от същата епоха, покрити с графитна украса и изрисувани с геометрични мотиви. По време на изложбата е показан и документален филм, заснет от Японската

телевизия, който демонстрира възстановка на технологията за изработка на златните предмети и за добива на медна руда. Днес този филм може да бъде видян в музейния обект "Неолитни жилища". През 1996 г. три музея обединяват усилията си и уреждат първо в Казанлък, а после в Стара Загора изложба с експонати от Варненското злато, Старозагорската мед и богатствата на тракийските владетели от Казанлъшката долина³.

Трайните контакти между Варна и Стара Загора, доброто сътрудничество и приятелските връзки между археолозите в двата музея раждат идеята за нова изложба. Във Варна, но този път в залите на музея, от юни до края на октомври 1992 г. е открита експозицията "Тракийски колесници от Старозагорско". Старозагорският музей, който притежава една от най-богатите колекции от колесници (от близо 40 колесници, разкопани до тогава в страната, във фондовете му има части на 20 колесници), показва за първи път колесниците, открити край селата Моголово, Малка Верея, Винарово, местността Чаталка и др., както и интересните бронзови апликации, с които те са били украсени. В изложбата е включена и една уникална находка - сарматски меч, открит заедно с 5 колесници в местността Трите могили край Стара Загора. След приключване на туристическия сезон изложбата е поканена и гостува в Сливенския музей⁴. Тъй като изложбената площ е на два етажа, включени са повече експонати: керамика, стъкло, гробни находки.

През май 1992 г. в залите на художествената галерия в Стара Загора е уредена изложба на керамика и бронз от VI - I хилядолетия пр. Хр. от провинция Юннан в Китай и Старозагорския музей⁵. Тя е плод на инициативата на културния аташе на Китай Ма Си Пу, завършил история в СУ "Св. Климент Охридски" през 1966 г. Интересното на тази изложба е, че чрез представените експонати тя разкрива едно сходство в културата между народите, населявали по едно и също време тези отдалечени една от друга земи. Макар и да има различия в техниката на изпълнение и стила на изработката, тенденциите в развитието са едни и същи. Показани са 44 оригинални експоната от Старозагорския музей и точни копия на 42 експоната от музеите в провинция Юннан. За по-пълно представяне на експонатите е отпечатан каталог⁶, в който и днес любители и специалисти могат да открият интересни данни. След официалното откриване на изложбата гостите от Китайското посолство провеждат среща с членовете на старозагорското дружество за приятелство между народите на България и Китай.

Някои смятат, че фотодокументалните изложби са скучни. Важно е обаче какво и как искаш да покажеш. Преди години (1988 г.) една нетрадиционна фотодокументална изложба предизвика голям интерес сред съгражданите ни. Става въпрос за "Стара Загора - в стария семеен албум"⁷. В нея освен музеят и Дом "Литературна Стара Загора" за участие бе приканен всеки старозагорец, който трябваше да разтвори старите си албуми и да предложи снимки, които да разкриват какъв е бил градът и неговите хора в миналото. Предоставени бяха повече от 200 уникални снимки. Част от тях останаха дарение за музея, а

на други бе направено копие. На 18 табла в Клуба на дейците на културата снимките разкриха цялото разнообразие от живота на старозагорци в границите на един век. В първата тема "Градът някога" се показва историческото развитие на града - улици, сгради, паркове. Виждат се гарата, някогашните банки, Аязмото, центърът с известната, но разрушена Чифте баня. Следват темите: "Семейството и неговият дом", "Семейният портрет", "Модни силуети", "Сватби и сватбени обичаи". Снимки, макар и по-малко на брой, но пък доста любопитни, отразяват трудовото ежедневие на старозагорци - дюкяни, работилници, чаршията. Подобаващо място заема темата "Учение и учебни заведения", в която наред със снимки на известни училища се показват учители и ученици, както и старозагорци, учили в чужбина. Следват спомени от времето на войните, уникални образи, запечатани по време на спортни изяви, сцени от културния живот в града, излети, празници. И цялото това разнообразие разкрива Стара Загора запазена в семейния албум.

На следващата година във връзка със 110-годишнината от възстановяването на града музеят реализира голяма фотоизложба, носеща името "Стара Загора '89 - път през столетията"⁸. Тя е илюстрация към проведената научна конференция, посветена на градоустройствените проблеми на града. В изложбата намират място уникални изгледи от града от времето, когато е съществувал като Августа Траяна до наши дни: панорамни снимки, първата община, първата поща, военния клуб, радиото, театъра и т.н. Специално място е отделено на улиците и площадите, на домовете, в които са живели и живеят старозагорци, на градините и парковете - неделим елемент от старозагорския пейзаж. В темите: "От работилницата до съвременната индустрия", "От купчийницата до универсалния магазин", "В служба на здравето", "Как са пътували, как пътуваме", "Храмове на просветата и науката", "С почит към музите" е показано всички онова, до което се докосва старозагорецът в неговия ежедневен живот някога и днес. Специално място е отделено на паметниците в темата "Въплатената памет на времето". Представени са 13 теми на 22 табла. Всяка тема е показана със специфичен за съдържанието ѝ знак, измислен от художника-оформител.

През следващите години редица документални и фотоизложби се връщат и обогатяват темата за Стара Загора в миналото с нови погледи към града, неговите хора, тяхното минало, настояще и бъдеще. Такива са "Из приносът на старозагорските кметове за развитието на града"⁹, "Стара Загора - вековно просветно средище"¹⁰, "Стара Загора в картички, снимки и картини"¹¹, "Фоторазказ за Стара Загора"¹² и др. Изложбата, разкриваща приноса на старозагорските кметове, е уредена за празника на града, честван на 5 октомври през 1993 г. От нея впоследствие се ражда идеята във фойето на общината да бъдат сложени снимките на всички кметове, управлявали Стара Загора, а през 1999 г. е подготвен и отпечатан документален летопис на общината, отразяващ 150-годишното ѝ развитие¹³. Изложбата "Стара Загора в картички, снимки и картини" е реализирана през март - април 1999 г. от три отдела от музея и

художествената галерия. Показани са главно оригинали, разкриващи изгледи от града, улици, площади, обществени и частни сгради и др.

Интересна фотоизложба реализира през 2000 г. отдел "Най-нова история" при музея, озаглавена "Градове-побратими на Стара Загора"¹⁴. Показани са всички градове, с които Стара Загора е създавала тесни контакти. Всеки град е представен с кратка историческа справка, герб и изгледи от по-интересните му забележителности. В изложбата намират място хроника на контактите, снимки от съвместни мероприятия и др. интересни експонати, получени при гостуването на различни делегации. Във връзка с изложбата са проведени много срещи и установени контакти с различни институции и личности, имащи отношение към побратимяването между градовете, и в музея постъпват нови експонати. Изложбата ражда идеята за историческо изследване върху връзките на Стара Загора с побратимените ѝ градове, реализирано от уредниците в отдел "Най-нова история"¹⁵.

В последните две години една съвместна изложба на Етнографския музей в Пловдив и отдел "Етнография" при РИМ-Стара Загора под надслов "От люлка до булка"¹⁶ е на път да обиколи почти цяла Южна България. Идеята е представяне обредите и обичаите, свързани с жизнения цикъл на човека от раждането до венчилото, като се проследява социализацията на девойката. Изложбата е открива първо в Пловдив (май 2002 г.), след това е показана в Стара Загора (октомври 2002 г.). Следват гостувания в Етъра (декември-февруари 2002-2003 г.), Хасково (април 2003 г.), Свиленград (октомври 2003 г.), Кърджали (април 2004 г.). Предстои показването на изложбата в Димитровград и Велинград. Какво прави тази изложба толкова популярна? **Първо**, обединени са усилията на два музея, за да се покаже градският бит от първата половина на XX век, което означава, че подобрите материали ще бъдат повече и по-разнообразни; **второ**, изложени са малко познати, но много интересни и атрактивни експонати: детска количка от 1937 г., производство на креватна фабрика в гр. Русе, бебешка люлка на арменски преселници от 1916 г. (от фонда на музея в Стара Загора), оригинални дамски рокли от 20-те години и аксесоарите към тях (от фонда на музея в Пловдив); **трето**, подбрана е тема, която проследява важни моменти от живота - раждане, прохождане, ученически години, момеене, сватба, която е любопитна както за деца, така и за възрастни; **четвърто**, постоянните експозиции на музеите, в които гостува изложбата, се допълват от експонатите на градския бит, една малко застъпена тема в повечето от тях.

Представените няколко веществени и фотодокументални изложби са реализирани с участието на Старозагорския музей във времето, в което той не разполага с постоянна експозиция. Какви изводи могат да се направят за тях и за дейността на музея?

1. Част от изложбите разкриват съвместните усилия на няколко музея, обединени в пълното представяне на определена тема, частично застъпена в постоянните експозиции.

2. Изложбите неминуемо налагат събиране на нови експонати, главно в новите и най-нови отдели на музея, и с това обогатяват фондовете му.

3. Извършената издирвателска и събирателска работа при реализирането на изложбите подтикват специалистите към нови проучвания и води до появата на статии, книги, каталози и др.

4. Чрез изложби, реализирани в други градове, музеите, които имат малки експозиционни възможности, представят свои експонати пред широка публика.

5. Музеите с постоянни експозиции чрез временните тематични изложби, реализирани с участието на свои колеги от други градове, засилват интереса към определена тема, малко или почти неразвита в експозициите им, и по този начин увеличават посещаемостта.

Временните тематични изложби са неотменна част от музейната дейност. Когато те са плод на усилията на няколко музея, се раждат интересни идеи, обменят се знания и се трупа опит за работа в екип между музейните специалисти. Необходимо е по-голямо популяризиране на тази дейност сред музейната колегия, за да се провокират нови съвместни инициативи.

Б Е Л Е Ж К И

¹ Предметите са инвентирани в Регионален исторически музей (РИМ) Стара Загора във фонда на "Антична археология". Вж: Каталог на предметите от античен бронз от 1984 г. - РИМ - Стара Загора, 8Сз-7837.

² РИМ-Стара Загора, 8Сз-с-1590, 8Сз-6543,6544.

³ Пак там, 8Сз-с-2092.

⁴ Пак там, 8Сз-с-1546, 8Сз-с-1589.

⁵ Пак там, 8Сз-7345,7439.

⁶ Пак там, 8Сз-7346.

⁷ Пак там, 8Сз-НА-1363.

⁸ Пак там, 8Сз-НА-1213.

⁹ Пак там, 8Сз-НА-1279.

¹⁰ Пак там, 8Сз-НА-1248.

¹¹ Пак там, 8Сз-НА-1478.

¹² Пак там, 8Сз-НА-1528.

¹³ Кънев, Н., Л. Филипова, С. Димитрова, С. Василева. 150 години община Стара Загора. Документален летопис 1849-1999. Стара Загора, 1999, с. 285.

¹⁴ РИМ - Стара Загора, 8Сз-НА-1568.

¹⁵ Димитрова, С., С. Василева. Международните контакти на община Стара Загора с побратимените ѝ градове. Научна конференция с международно участие "Стара Загора 2002", т.4, Обществени науки. Педагогика, Стара Загора, 2002, 85-95.

¹⁶ Пак там, 5Сз-НА-67.

THE TEMPORARY EXHIBITIONS – MUSEUM'S ACTIVITY
WITH A LOT OF PROJECTIONS

Svetla Dimitrova

Summary

It exposes individual and collective thematic exhibitions realized by the Stara Zagora museum in the period 1983-2004 .It reveals their targets and achieved results. Also, ideas for future collaboration with other museums in the country could be found.